

Sandfält i inlandet – en hotad naturtyp

Förr i tiden var det vanligt med öppna sandmarker i södra Sveriges inland. I den varma sanden kunde örter gro och insekter gräva sina bon. I dag är blommande sandfält en ovanlig syn och många sandälskande djur och växter är därför hotade.

Sand från istiden

Sanden på inlandets sandfält har inte spolats upp från havet som i de kustnära sandmarkerna. Inlandets sandjordar kommer istället från istidens slutskede då smältvatten forslade med sig sten, grus och sand ut ur isen. Materialet sjönk till botten när vattnets hastighet avstannade vid kusten eller i en issjö. Exempelvis avsattes enorma mängder sand på botten av den forna Vomb-issjön – ursprunget till Revingefältet, ett av landets finaste inlandssandfält.

Sandfältens historia

Sandiga jordar har använts som jordbruksmark sedan lång tid tillbaka, som betes- och ängsmarker men också för odling. Råg, korn, havre och bovete var vanliga grödor, men efter några år fick de magra, näringsfattiga jordarna överges. Ett nytt stycke mark odlades upp istället och på

Dvärgseradella Ornithopus perpusillus är en liten och ovanlig växt på torra sandhedar. Foto: S. Hultengren

så sätt flyttade åkrarna runt i landskapet. Det vandrande åkerbruket skapade en variation av tegar som odlades, betades eller bara låg i vila. I denna mosaik fanns det alltså gott om öppen sandjord där blommor kunde gro och insekter gräva sina bon.

Bovete
*Fagopyrum
esculentum*

Råg
*Secale
cereale*

Hoten mot inlandssandfälten

Det vandrande åkerbruket är numera ett minne blott. Många forna sandfält är idag planterade med skog eller bebyggda, andra håller på att växa igen till följd av minskat bete eller minskad militär verksamhet. Odling på sandiga marker pågår än idag, men nu i stor skala med hjälp av konstgödsel. När öppna, småskaligt brukade sandhedar försvinner drabbas många djur och växter som är beroende av bar, varm sand.

Hedsidenbi Colletes fodiens och hedblomster Helichrysum arenarium – två sällsyntheter som endast finns på sandiga marker. Foto: M. Larsson

Sand Life

Södra Sveriges sandiga marker har ett myllrande djur- och växtliv med många fascinerande och sällsynta arter. Dessvärre är många av sandmarkernas invånare idag hotade. Deras livsmiljöer håller på att försvinna.

I projekt Sand Life restaureras flera av de mest värdefulla sandmarkerna inom nätverket Natura 2000. Igenväxta miljöer öppnas upp så att de blir mer tillgängliga för såväl allmänheten som för sällsynta växter, svampar och djur. I projektet sprids också information till markägare, brukare och allmänhet. EU:s miljövårdsfond Life+ står för hälften av kostnaderna. Resten av projektet finansieras av projektpartners samt Naturvårdsverket och Stiftelsen Skånska Landskap. Projektet pågår åren 2012–2018 och har en budget på 7,8 miljoner euro.

Läs mer om projektet på:

www.sandlife.se

Vad är Natura 2000?

Natura 2000 är ett nätverk av EU:s mest skyddsvärda arter och naturtyper. Varje medlemsland ansvarar för skydd och skötsel av sina Natura 2000-områden. Arbetet grundar sig på EU:s Art- och habitatdirektiv samt Fågeldirektiv.

Läs mer på:

www.naturvardsverket.se

Projektpartners:

Länsstyrelserna
Skåne Halland Kalmar

LUNDS
UNIVERSITET

Vattenriket

Projektet
stöds också av:

Sandfält i inlandet

Lär känna sandfältens arter!

Skötsel av sandfält

Sandfältens växtlighet består av ett gles täckning av örter, gräs och ris. Sandfält som domineras av gräs kallas för *gräshedar*. Karaktärsväxter på gräsheden är borsttåtel, rödven och hedblomster. Om ris som ljung och kråkbär är de vanligaste växterna kallas naturtypen för *rissandhed*.

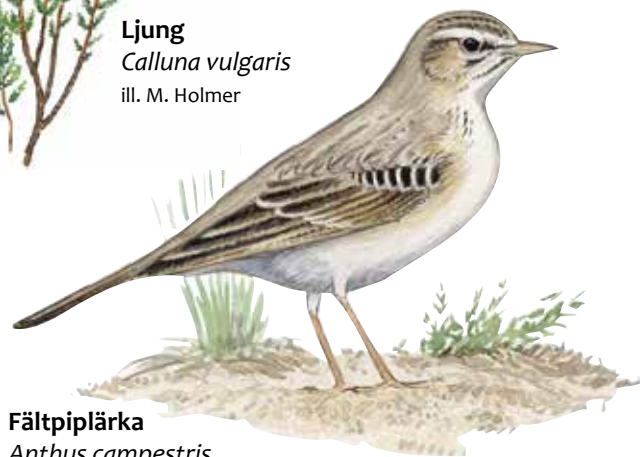
Sand är bra på att lagra värme och på sandfält finns därför ett artrikt och speciellt insektsliv med en mångfald av skalbaggar, vildbin och andra värmeälskande småkryp. Porös sand är också attraktiv för vildbin och andra insekter som gräver sina bon i marken.

Blåmunkar
Jasione montana
ill. M. Holmer

Ljung
Calluna vulgaris
ill. M. Holmer

Fältpiplärka
Anthus campestris
ill. M. Holmer

Borsttåtel
Corynephorus canescens
ill. M. Holmer

Sandstarr
Carex arenaria
ill. M. Holmer

Vädssandbi
Andrena hattorfiana
ill. N. Forshed

Baktimjan
Thymus serpyllum
ill. M. Holmer

Frölöpare trivs på varma sandmarker där det finns fläckar med bar sand. De är aktiva på natten och äter mest fröer, precis som namnet antyder. Men även insekter står på menyn!

Gul frölöpare
Harpalus flavescens
ill. M. Holmer

Förr var fältpiplärkan en vanlig syn på sydsvenska sandmarker – idag finns den bara kvar på ett fåtal platser i östra Skåne. Fältpiplärkan springer ikapp sitt byte och är beroende av öppna, insektsrika sandmiljöer.

Storblodbi
Sphecodes albilabris
Foto: A. Malmqvist/NCAB

Hedblomster
Helichrysum arenarium
Foto: J. Morin/NCAB

Gulmåra
Galium verum
Foto: S. Hultengren/NCAB

Silversandbi
Andrena argentata
Foto: M. Larsson/NCAB

Besök ett sandfält!

Här följer tips på några besöksvärda sandfält i Skåne:

- Revingefältet
- Vombs Norregård och Flyingeängar
- Brösarps backar
- Drakamöllan
- Norra Åsum
- Trakten runt Ljungbyhed

Precis som för de flesta sandmarker är återkommande störning den absolut viktigaste insatsen i skötseln av gräs- och rissandhed. Bete och militär verksamhet är exempel på störningar som gör att hedarna hålls öppna och blottad sand skapas. Ibland kan bar sand behöva plöjas eller grävas fram med hjälp av grävmaskin. Bränning användes förr i tiden på hedarna för att förbättra betet och är nu en skötselmetod som används för att gynna sandlevande djur och växter. Gammalt gräs och ris bränns bort, bar sand skapas och späda örter får chans att gro på nytt.

...och militär verksamhet håller sandhedarna öppna.
Foto: NCAB